

Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu
Katedra za opštu književnost i teoriju književnosti
Predavač: dr Zorica Bečanović-Nikolić

PREDMET: Postmoderni Šekspir(i)

Kurs u okviru programa MASTER STUDIJA iz Opšte književnosti i teorije književnosti (JEZIK, KNJIŽEVNOST, KULTURA)

Sadržaj i opis predmeta: Kurs počinje književno-teorijskim pretpostavkama na kojima su počivala tumačenja Šekspirovih drama u prvoj polovini dvadesetog veka: pozitivizam, stari istorizam, „prostorna hermeneutika“, nova kritika. Potom se prelazi na fenomen „sukoba interpretacija“, koji nastaje između modernističkih pristupa, iz prve polovine dvadesetog veka, i postmodernističkih pristupa, što nastupaju počev od sedamdesetih godina dvadesetog veka. Posebne celine kursa biće posvećene svakom od postmodernih pristupa i karakterističnih primera tumačenja pojedinih Šekspirovih drama.

Cilj predmeta: Upoznavanje studenata sa postmodernim književno-teorijskim pristupima u recepciji dela Vilijama Šekspira. Prikazivanje teorijskih i metodoloških pretpostavki dekonstrukcije, novog istorizma, kulturnog materijalizma, feminističke teorije, psihoanalize i najnovijeg interdisciplinarnog zaokreta, s jedne strane ka čitanju Šekspira iz perspektive 21. veka (prezentizam) i ka spiritualnosti/religiji kao novom/starom ishodištu interpretacije. Ukoliko među studentkinjama i studentima bude zainteresovanih za postkolonijalna tumačenja Šekspira, dobiće literaturu, uputstva i smernice za samostalnu obradu ovog pristupa. Nastavnica je, za ovu priliku, postkolonijalnu teoriju svesno izostavila, da bi studentima predstavila najaktuelnija kretanja u tumačenjima Šekspira, koja se odigravaju u sferi takozvanog „prezentizma“ i novih dijaloga sa Šekspirom iz perspektive postmodernog razumevanja religioznih fenomena.

Metodologija i oblici nastave: predavanja, studentske prezentacije, diskusije. Svaki student i svaka studentkinja imaće obavezu da napišu po jedan ispitni rad, kao i da, tokom trajanja kursa, dok budu obavljali istraživanje za izradu ispitnog rada, u vidu samostalnog izlaganja, ili u vidu razgovora sa nastavnicom, usmeno predstave književno-teorijske pretpostavke koje će prikazati u svom radu.

1. Predstavljanje problematike. Hermeneutika. Promene književno-teorijskih paradigmi u dvadesetom veku. Šta znači „sukob interpretacija“? (Pol Riker) Kako se on razabire u tumačenjima Šekspira? Koji sve pristupi Šekspiru postoje u drugoj polovini dvadesetog veka? Primer sukobljenih tumačenja istorijske drame *Henri V.* Prolog („naše misli“). Stari istorizam. Novi istorizam/kulturni materijalizam.

Lektira: Pol Riker, *O interpretaciji, ogled o Frojdu*, Preveo s francuskog Radoman Kordić, Službeni glasnik, Beograd 2010: „Sukob tumačenja“, str. 31-45; Zorica Bečanović-Nikolić, *Šekspir iza ogledala*, Geopoetika, Beograd 2007: „Predgovor“, str. 9-18; „Uvod“, str. 21-62; fakultativno, i celo poglavlje „Recepcija Šekspirovih

istorijskih drama u okvirima modernističke paradigme“, str. 65-179. Na prvom i drugom času biće reči o odeljcima: „Odjeci romantizma i uticaj Metjua Arnolda“; „Bredlijev Šekspir“; „Pozitivističke tendencije“; „Modernistička čitanja: Empson, Livis, Najtova prostorna hermeneutika“; „Najtovo čitanje istorijskih drama: patriotski zanos“, str. 115-123. „Modernistički istorizam E. M. V. Tilijarda: tjudorski mit“, str. 123-138. „Džon Dover Vilson: rasprava o Falstafu“; „Istorizam u tumačenjima Lili Kembel: ogledala elizabetinske politike“, str. 147-162; „Čitanja istorijskih drama u svetlu nove kritike: ironija i istorija“ i „Ka promeni paradigme“.

2. Dekonstrukcija i tumačenja Šekspira.

Osnovne postavke dekonstrukcije kao strategije pristupa tekstu. Veze, paralele, analogije između dekonstrukcije i Šekspirove umetnosti poigravanja rečima, njihovim oblikom i smislom. *Différance*.

Primer tumačenja: Geoffrey Hartman „Shakespeare’s poetical character in *Twelfth Night*“, in Shakespeare and the Question of Theory, ed. by Patricia Parker and Geoffrey Hartman, Routledge, New York and London, 1985, str. 37- 53.

Vilijam Šekspir, *Bogojavljenka noć*.

Lektira: G. Douglas Atkins, „Introduction“, Gary Waller, „Decentering the Bard: The Dissemination of the Shakespearean Text“, in *Shakespeare and Deconstruction*, ed. by G. Douglas Atkins and David M. Bergeron, Peter Lang, New York, San Francisco, Bern, Frankfurt am Main, Paris, London 1991, str. 1-20 i 21-45. Novica Milić, ABC Dekonstrukcije, Narodna knjiga, Alfa, Biblioteka Pojmovnik, 1997, str. 7-67. Zorica Bečanović-Nikolić, „Dekonstrukcija i čitanja Šekspirovih istorijskih drama: sve je u rečima“, *Šekspir iza ogledala*, Geopoetika, Beograd 2007, str. 237-262.

3. Novi istorizam i tumačenja Šekspira. Teorija istorije Mišela Fukoa. Novi istorizam kao 'Fukoovo nasledje'.

Lektira: Zorica Bečanović-Nikolić, „Novi istorizam i Šekspirove istorijske drame: poetika i politika“, *Šekspir iza ogledala*, Geopoetika, Beograd 2007, str. 263-302. Zoran Milutinović, „Poetika kulture Stivena Grinblata“, *Reč* br. 15, Beograd 1995, 57-63. Zdenko Lešić, „Novi istoricizam“, u *Novi istoricizam i kulturni materijalizam*, Narodna knjiga, Alfa, 2003, str. 7-36; Stiven Grinblat, „Kolanje društvene energije“, u *Novi istoricizam i kulturni materijalizam*, Narodna knjiga, Alfa, 2003, str. 75-103, i Luis A. Montrouz, „Poetika i politika kulture“, u: *Novi istoricizam i kulturni materijalizam*, Narodna knjiga, Alfa, 2003, str. 104-161.

4. Novi istorizam i tumačenja Šekspira. Analiza tri primera čitanja Šekspira u svetlu novog istorizma.

- Stiven Grinblat, „Improvizacija moći“, *Samooblikovanje u renesansi*, Clio, Beograd 2011.

- Stiven Grinblat, „Šekspir i isterivači đavola“, preveo Srđan Vujica, *Reč* br. 15, Beograd 1995, str. 73-87. Vilijam Šekspir, *Kralj Lir*.
- Stephen Greenblatt: „Nevidljivi meci: subverzija vlasti u renesansi“, u: *Poetika renesansne kulture: novi historizam*, Disput, Zagreb 2007, str. 161-186; Vilijam Šekspir, *Prvi i drugi deo Henrija IV, Henri V*.

5. Kulturni materijalizam i tumačenja Šekspira.

Lektira za sve:

Zdenko Lešić, *Novi istoricizam i kulturni materijalizam*, Narodna knjiga, Alfa 2003. Ceo zbornik.

Lektira:

- Zdenko Lešić, „Kulturni materijalizam“, u: *Novi istoricizam i kulturni materijalizam*, Narodna knjiga, Alfa 2003, str. 37-72.
- Jonathan Dollimore, *Radical Tragedy*, Harvester Wheatsheaf, New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo, 1989. (¹1984.)
- Jonathan Dollimore and Alan Sinfield, »Introduction: Shakespeare, cultural materialism and the new historicism«, u: *Political Shakespeare*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1988, str. 2-17.
- Jonathan Dollimore and Alan Sinfield, »History and Ideology: the instance of *Henry V*«, u: John Drakakis, ed, *Alternative Shakespeares*, Methuen, London and New York, 1985, str. 206-227.
- Jonathan Dollimore and Alan Sinfield, »Shakespeare, Cultural Materialism, Feminism and Marxist Humanism«, *New Literary History*, vol. 21, no 3, spring 1990, str. 471-493.
- Jean E Howard, Scott Cutler Shershow, eds, *Marxist Shakespeares*, Routledge, London and New York, 2001.
- Zorica Bečanović-Nikolić, „Kulturni materijalizam i Šekspirove istorijske drame: dejstvo subverzije“, u: *Šekspir iza ogledala*, Geopoetika, Beograd 2007, str. 303-342:

6. Feministička kritika i tumačenja Šekspira.

Lektira za sve: Coppelia Kahn, „The Absent Mother in *King Lear*“, *King Lear*, New Casebooks, Ed. by Kiernan Ryan, London, 1992.

Lektira:

- Valerie Wayne, *The Matter of Difference*, Harvester Wheatsheaf, Hemel Hempstead, 1991.
- Jean E. Howard and Phyllis Rackin, *Engendering a Nation, A feminist account of Shakespeare's English histories*, Routledge, London and New York, 1997.
- Zorica Bečanović-Nikolić, „Feministička kritika i Šekspirove istorijske drame: stvar razlike“, u: *Šekspir iza ogledala*, Geopoetika, Beograd 2007, str. 365-394.

- Ketrin Belzi, „Konstruisanje subjekta – dekonstruisanje teksta“, u Zdenko Lešić, *Novi istoricizam i kulturni materijalizam*, Narodna knjiga, Alfa, Beograd 2003, 189-224.

7. Psihoanaliza i tumačenja Šekspira.

Lektira za sve: Treći program, br. 75, godina 1987, temat: Šekspir i psihoanaliza. Žak Lakan, „Hamlet, ili želja za majkom“

Ključni momenti psihoanalitičkih tumačenja *Hamleta*: Frojd, Rank, Lakan.

Lakanova teorija prikazana na primeru *Hamleta*.

Lektira: Zorica Bečanović-Nikolić, *Šekspir iza ogledala*, Geopoetika, Beograd 2007, str. 395-440. Vilijam Šekspir, *Hamlet*.

Philip Armstrong, *Shakespeare in Psychoanalysis*, Routledge, London and New York, 2001. Prikayati prvi deo knjige, od 1-95. str.

8. Bahtinovski pristup tumačenju Šekspira

Lektira za sve: Graham Holderness, »Henry IV: Carnival and History«, *Shakespeare's History Plays: Richard II to Henry V*, Macmillan, Houndmills, Basingstoke and London, 1992, str. 151-164.

M. M. Bahtin, *Problemi poetike Dostojevskog*, prevela Milica Nikolić, Nolit, Beograd, 1967.

M. M. Bahtin, *Stvaralaštvo Fransoa Rablea i narodna kultura srednjega veka i renesanse*, preveli Ivan Šop i Tihomir Vučković, Nolit, Beograd, 1978.

a. Graham Holderness, *Shakespeare's History Plays: Richard II to Henry V*, Macmillan, Houndmills, Basingstoke and London, 1992; posebno: »Henry IV: Carnival and History«, str. 151-164.

b. Knowles, Robert, ed, *Shakespeare and Carnival, After Bakhtin*, Macmillan, Basingstoke and London, 1998. Posebno: Phyllis Gorfain »Towards a Theory of Play and the Carnevalsque in *Hamlet*«, str. 177-210.

9. Prezentizam i tumačenja Šekspira.

Lektira za sve:

Ewan Fernie, „Shakespeare and the Prospect of Presentism“, *Shakespeare Survey Online*, Cambridge University Press 2007, str. 169-184;

Hugh Grady, „*Hamlet* and the present. Notes on the moving aesthetic 'now'“, in: *Presentist Shakespeares*, ed. by Hugh Grady and Terence Hawkes, Routledge, London and New York, 2007, str. 141-163.

Uvod u problematiku. **Lektira:** Ewan Fernie, „Shakespeare and the Prospect of Presentism“, *Shakespeare Survey Online*, Cambridge University Press 2007, str. 169-184; *Presentist Shakespeares*, ed. by Hugh Grady and Terence Hawkes, Routledge, London and New York, 2007. Prikazati tekst Juana Fernija i zbornik. Dati primer teksta i ukratko komentarisati.

10. Zaokret ka religiji i tumačenja Šekspira.

Lektira za sve: Ewan Fernie, „Introduction: Shakespeare, spirituality and contemporary criticism“, u: *Spiritual Shakespeares*, ed. by Ewan Fernie, Routledge, London and New York, 2005, str. 1-27. I: Richard Kerney, „Spectres of *Hamlet*“, iz istog zbornika, str. 157-185.

Uvod u problematiku. Ewan Fernie, „Introduction: Shakespeare, spirituality and contemporary criticism“, u: *Spiritual Shakespeares*, ed. by Ewan Fernie, Routledge, London and New York, 2005, str. 1-27. Prikazati ceo zbornik. Komentarisati jedan tekst ili izbor tekstova. Takođe: Michael Witmore, *Shakespearean Metaphysics*, Continuum, London 2008.

Ispitni esej treba da predstavlja akademski opremljen tekst od deset strana (18000 karaktera sa razmacima) koji donosi pouzdanu informaciju o jednom od postmodernih pristupa Šekspirovom stvaralaštvu ili ukratko predstavlja poente jednog reprezentativnog primera tumačenja iz odabrane perspektive. Osnovna literatura za izradu eseja je navedena u nastavnom planu predmeta. U zavisnosti od izbora teme, nastavnica će, možda, predložiti i neku dodatnu literaturu. O izboru reprezentativnog primera tumačenja, studentkinja/student će se dogovoriti sa nastavnicom na konsultacijama.

Način citiranja i spisak literature u okviru ispitnog eseja:

U fusnotama:

Analizirano delo

Ako je delo objavljeno u pojedinačnom izdanju:

Ime i prezime autora, *Naslov dela kurzivom*, (ako je drama u pitanju, čin i scena), preveo/la, naziv izdavača, mesto i godina izdanja, br. stranice/a.

Viljem Šekspir, *Ričard III*, preveli Živojin Simić i Sima Pandurović, Izdavač, Mesto i godina izdanja, br. str.

Ako je delo objavljeno u sabranim, izabranim, celokupnim delima, naslov drame se stavlja pod navodnike, a naziv celokupnih dela se piše kurzivom.

Viljem Šekspir, „Ričard III“, preveli Živojin Simić i Sima Pandurović, *Celokupna dela*, knjiga VI, BIGZ, Narodna knjiga, Nolit, Rad, Beograd 1978, str.

Ako se već u sledećoj fusnoti citira isto delo, piše se: Isto, čin i scena, br. strane iz navedenog izdanja.

Ako se potom citiraju drugi izvori, a onda je potrebno ponovo navesti isto delo, ne ponavlja se puna informacija, već se navodi skraćeno: „Ričard III“ ili *Ričard III*, čin i scena, i br. str.

Sekundarna literatura

Upućivanje na tekst iz zbirke oglada/hrestomatije/zbornika/časopisa:

Ime i prezime autora, naslov teksta koji se citira pod navodnicima, naslov cele publikacije kurzivom, naziv izdavača, mesto i godina izdanja, br. stranice/a.

Primeri:

- tekst iz zbirke oglada:

Jan Kot, „Kraljevi“, *Šekspir naš savremenik*, SKZ, Beograd 1963, str. –

- tekst iz časopisa:

Mordekaj Markus, „Snoviđenje u noć ivanjsku“, *Treći program*, br. 75, IV, 1987, str. --

Upućivanje na mesto iz monografske studije:

Ime autora, *Naslov studije kurzivom*, naziv izdavača, mesto i godina izdanja, br. stranice.

Mihail Bahtin, *Stvaralaštvo Fransoa Rablea i narodna kultura srednjeg veka i renesanse*, preveli Ivan Šop i Tihomir Vučković, Nolit, Beograd 1978, str—

Za ponovno upućivanje na istu referencu: ako neposredno sledi prethodnu referencu: Isto, br. str. Ako se u međuvremenu citiraju drugi izvori, navodi se samo naslov dela i br. str.

U spisku literature se poštuju ista pravila sa sledećim izuzecima:

Imena autora se u spisku navode po abecednom ili azbučnom redu, pa se, stoga, piše prvo prezime pa onda ime autora. U spisku literature se brojevi stranica navode samo ako je potrebno locirati pojedinačni tekst. U ovom slučaju se mogu navesti i cele publikacije.

Primer:

Kostić, Veselin, *Stvaralaštvo Viljema Šekspira I*, SKZ, Beograd 1994.

Kot, Jan, *Šekspir naš savremenik*, SKZ, Beograd 1963.

Beograd, 5. novembar 2013.

ZBN